

ДЕЦЕНИЈА ЦИЉЕВА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

у Републици Србији
2015-2025.

ИЗДАВАЧ:

Република Србија – Републички завод за статистику, Милана Ракића 5, Београд

ЗА ИЗДАВАЧА:

Бранко Јосиповић, в. д. директора

ОРИГИНАЛ:

Деценија Циљева одрживог развоја у Републици Србији, 2015 – 2025.

РУКОПИС ПРИПРЕМИЛИ:

Др Марија Бабовић

Одељење за Циљеве одрживог развоја, социоекономске индикаторе и правосудну статистику, Републички завод за статистику

РЕДАКЦИЈСКИ ОДБОР:

Снежана Лакчевић
Драгана Ђоковић Папић
Селена Марковић
Владица Јанковић
Петар Ђорић
Јелена Корићанац
Катја Прососки
Озрен Рунић

ЛЕКТУРА И КОРЕКТУРА:

Event Group d.o.o.

ПРЕВОД (ЕНГЛЕСКИ):

Сања Катарић

ДИЗАЈН:

MaxNova Београд

ШТАМПА:

SWA TIM d.o.o.

ТИРАЖ:

350

Београд, децембар 2025. године

Израду ове публикације подржале су владе Швајцарске и Немачке и Уједињене нације у Србији.

Ова публикација не представља нужно званичан став влада Швајцарске и Немачке и Уједињених нација у Србији.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

БАБОВИЋ, Марија, 1963-

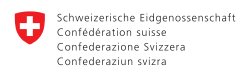
Деценија Циљева одрживог развоја у Републици Србији, 2015 – 2025 / [рукопис припремили Марија Бабовић ; превод (енглески) Сања Катарић]. - Београд : Републички завод за статистику, 2025 (Београд : SWA tim). - 23, 24 стр. ; 26 cm

насл. стр. приштампаног превода:
A decade of sustainable development goals in the Republic of Serbia 2015-2025. - Податак о ауторки преузет из колофона. - Тираж 350. - Стр. 2-3: Предговор / Бранко Јосиповић, Матилда Мордт, Даниела Функе. - Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-6161-288-6

а) Одрживи развој – Србија – 2015-2025 б) Јавна политика – Евалуација – Србија

COBISS.SR-ID 180895753

Приликом коришћења података из ове публикације обавезно навести извор. Израду ове публикације подржале су владе Швајцарске и Немачке и Уједињене нације у Србији. Ова публикација не представља нужно званичан став влада Швајцарске и Немачке и Уједињених нација у Србији.

Предговор _____ 4

Увод _____ 6

 Посвећеност Србије Агенди 2030: механизми, политике, процеси _____ 8

 Сврха и циљеви извештаја _____ 9

 Структура извештаја _____ 9

Преглед трендова промене према циљевима _____ 10

Напредак остварен у областима друштвеног и економског развоја, и очувања животне средине _____ 11

 Друштвени напредак _____ 11

 Економски развој _____ 13

 Напредак у области животне средине _____ 14

Не изоставити никога из развоја _____ 16

Изазови одрживог развоја 2015–2025. _____ 18

 Изазови у области друштвеног напретка _____ 18

 Изазови у области економског развоја _____ 20

 Изазови у области животне средине _____ 21

Изазови у праћењу напретка _____ 22

 Недостатак података и дезагрегација _____ 22

 Недостатак институционалне координације _____ 22

 Ниска свест о Циљевима одрживог развоја _____ 22

 Праћење и извештавање _____ 22

Закључак _____ 23

 Напредак _____ 23

 Изазови _____ 23

 Групе под ризиком да буду изостављене из развоја _____ 24

 Изазови у праћењу напретка _____ 24

Предговор

Републички завод за статистику објављује ову посебну публикацију која је посвећена првој деценији од доношења Циљева одрживог развоја, 2015-2025. године.

Агенда за одрживи развој до 2030. године усвојена је 2015. године и представља стратешки оквир којем треба да стреме све државе света. Агенда садржи краткорочне и дугорочне циљеве и потциљеве у економској, социјалној и еколошкој сфери.

За Републику Србију и Републички завод за статистику, због значаја, прикупљање и објављивање података за индикаторе Циљева одрживог развоја (ЦОР) представљају посебан изазов.

Републички завод за статистику остаје доследан у прикупљању и обезбеђивању поузданих података неопходних за праћење остваривања ЦОР-а за Републику Србију.

У Београду, 2025.

Бранко Јосиповић

В. д. директора, Републички завод за статистику

Како улазимо у завршну етапу до 2030. године, ова публикација пружа правовремену прилику да се размисли о напретку Србије у остваривању Циљева одрживог развоја (ЦОР). Током протекле деценије, земља је постигла значајан напредак – у области здравља, родне равноправности, дигиталне трансформације и економског раста, између осталог. Ова достигнућа одражавају растућу посвећеност Србије изградњи праведнијег, инклузивнијег и одрживијег друштва.

Истовремено, извештај истиче да је напредак у појединим областима неуједначен и да су потребни већи напори. Упорни изазови и даље постоје за рањиве групе – укључујући сеоско становништво, старије особе и децу – као и у области образовања, приступа здравственој заштити и заштите животне средине. Ипак, ови изазови нису непремостиви. Уз снажно вођство, координисано деловање различитих сектора и заједнички осећај сврхе, Србија може наставити да напредује – брже и инклузивније.

Уједињене нације одају признање Републичком заводу за статистику (РЗС) на његовој непроцењивој улози у праћењу напретка ка остваривању ЦОР. Поуздани, дезагрегирани подаци представљају основу за креирање политика заснованих на доказима, које омогућавају прецизно усмеравање напора и ефикасну расподелу ресурса. Током протекле деценије, блиска сарадња између УН и РЗС-а значајно је проширила оквир индикатора ЦОР у Србији – са 43 индикатора у 2017. години, на више од 160 у 2025. години – ојачавши капацитете земље за праћење напретка и усклађивање статистичких система са стандардима ЕУ и Агендом 2030.

Уједињене нације у Србији остају посвећен партнер на овом путу. Са само пет преосталих година, и даље има времена – и стварних прилика – да се убрза напредак и обезбеди да нико не буде изостављен из развоја. Претварањем амбиција у деловање, заједно можемо остварити пуни потенцијал Агенде 2030. и обликовати будућност која користи људима и планети.

У Београду, 2025.

Матилде Мордт

Стална координаторка Уједињених нација у Србији

У претходних десет година, Србија је предузела значајне кораке како би ускладила своје развојне приоритете са глобалном Агендом 2030. Ово путовање не би било могуће без поузданих, благовремених и доступних података. Креирање политика заснованих на подацима више није избор – то је нужност. У свету који се суочава са све већом сложености, од климатских промена до демографских кретања, квалитетни подаци представљају компас за владе, институције и грађане. Они омогућавају доношење информисаних одлука, ефикасније управљање и инклузиван развој који никога не оставља по страни.

Ова публикација Републичког завода за статистику (РЗС) представља вредан допринос транспарентности и одговорности. Такође наглашава значај националних статистичких система у праћењу напретка, идентификовању недостатака и креирању делотворних политика.

Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, у име влада Немачке и Швајцарске, имала је привилегију да подржи овај важан рад. Наш заједнички напор са РЗС-ом одражава нашу заједничку посвећеност одрживом развоју и јачању институционалних капацитета Србије за праћење и извештавање о Циљевима одрживог развоја (ЦОР).

Ценимо професионализам и посвећеност РЗС-а, чији рад представља темељ развоја заснованог на подацима у Србији. Такође препознајемо шири екосистем актера – од министарстава и локалних самоуправа до академске заједнице и цивилног друштва – чија је сарадња од суштинског значаја за постизање ЦОР.

У Београду, 2025.

Даниела Функе

Директорка ГИЗ Србије

Увод

Агенда за одрживи развој до 2030. године (у наставку Агенда 2030) и 17 Циљева одрживог развоја (ЦОР), које су у септембру 2015. године усвојиле све државе чланице Уједињених нација, представљају глобални стратешки оквир за одрживи развој коме треба да стреме све државе чланице и међународни релевантни актери. Агенда 2030 пружа основу за визију развоја као одрживог просперитета заснованог на социјалном укључивању и једнакости, уз истовремено очување наше планете. Један од темељних принципа на коме почива овај стратешки оквир јесте да се нико не изостави из развојних процеса и развојних достигнућа.

Праћење напретка у остваривању Циљева одрживог развоја (ЦОР) важан је аспект имплементације Агенде 2030. Републички завод за статистику до сада је објавио пет годишњих извештаја на основу праћења остваривања ЦОР-а (за 2020, 2021, 2022, 2023 и 2024. годину). Овај извештај је припремљен у духу јубилеја, у настојању да се сагледају области напретка, стагнације и могућег удаљавања од ЦОР-а након деценије од усвајања Агенде 2030.

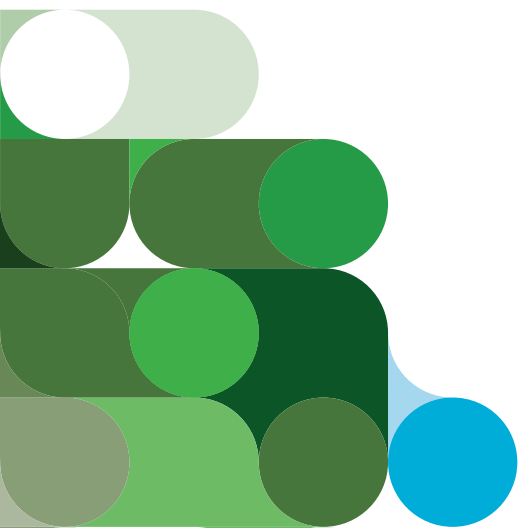
Овакав подухват је омогућен захваљујући великој посвећености Републичког завода за статистику (РЗС) и партнерских институција, који су током претходне деценије обезбедили праћење остваривања ЦОР-а на основу великог броја индикатора (159 од укупно 248, од чега је 231 јединствени индикатор¹), који су најширој јавности доступни на ЦОР платформи². Захваљујући континуитету у праћењу напретка, омогућени су систематични увиди у области у којима Република Србија (РС) напредује према остваривању циљева дефинисаних Агендом за одрживи развој до 2030. године, као и у области у које је потребно уложити додатне напоре како би се поспешили развојни процеси.

Поред годишњих извештаја о праћењу напретка у остваривању Циљева одрживог развоја³ које је РЗС приредио у сарадњи са GLZ-ом и Уједињеним нацијама у Србији, објављено је и више информативних публикација о остваривању циљева из перспективе различитих група које могу бити изостављене из развојних процеса или су недовољно у њих укључене. Објављено је седам публикација из серије „Не изоставити никога из развоја“ у оквиру којих су публиковани резултати праћења напретка у остваривању циљева у односу

1 Поједини индикатори се понављају за праћење више циљева, па је укупан број индикатора 248.

2 <https://sdg.indikatori.rs/sr-Cyrl/>

3 Извештај о напретку у остваривању Циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији (верзија на српском језику) 2020 | 2021 | 2022 | 2023 | 2024.

на становништво из ромских насеља, децу, младе, старије становништво, као и из перспективе родних и просторних неједнакости (између града и села, као и између региона)⁴.

Поред надлежности за свеукупно праћење индикатора одрживог развоја, Републички завод за статистику је такође блиско сарађивао са тимом Уједињених нација у Србији у вези са низом специфичних питања. Та сарадња обухвата:

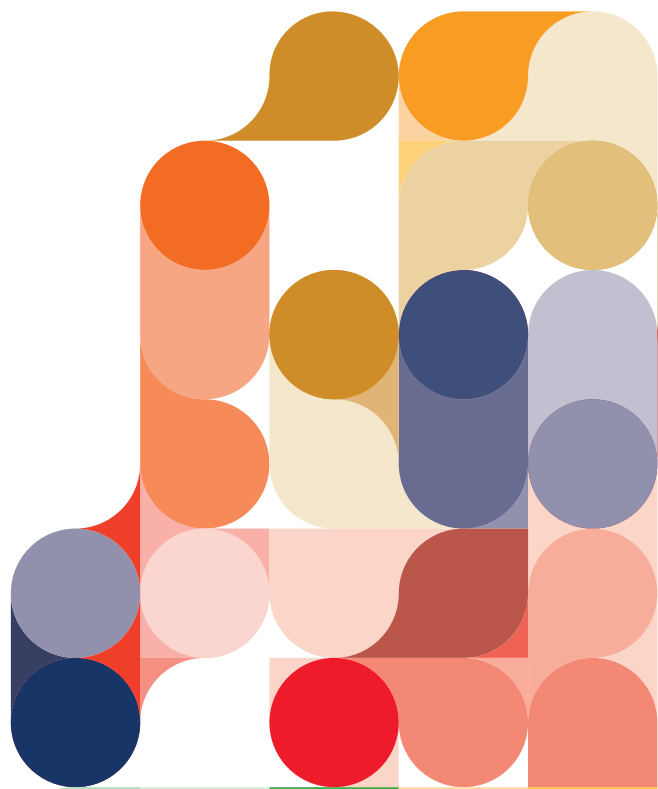
- а) Истраживање вишеструких показатеља – MICS, спроведено 2019. године уз подршку Дечијег фонда Уједињених нација – UNICEF, и Фонда УН за становништво – UNFPA⁵;
- б) попуњавање празнина у областима смањења ризика од катастрофа, отпорности, климатских промена и дигиталне трансформације (нпр. кроз мапирања и друге аналитичке публикације које су подржали Програм Уједињених нација за развој – UNDP, и Канцеларија УН за смањење ризика од катастрофа – UNDRR);
- в) праћење напретка у индикаторима који се односе на заштиту животне средине (у сарадњи са UNEP-ом и Канцеларијом RCO)⁶;

- г) праћење напретка у оквиру индикатора одрживог урбаног развоја (у сарадњи са UN-Habitat-ом и Канцеларијом RCO);
- д) обезбеђивање прикупљања података и анализа у вези са темама родне равноправности и статистичким подацима раздвојеним по полу (нпр. Индекс родне равноправности, „Жене и мушкарци у Србији”, родно одговорно буџетирање, подаци о коришћењу времена – уз подршку организације UN Women, као и повезани рад UNFPA).

4 Публикације су доступне на адреси <https://sdg.indikatori.rs/sr-cyrl/documents/>.

5 Истраживање 2019 MICS било је једини извор за 22 од укупно 148 индикатора (или 15%) који су у то време били праћени из базе података Републичког завода за статистику. Ови индикатори су од суштинског значаја јер се односе на добробит осетљивих група становништва, укључујући децу, жене и популацију у ромским насељима.

6 Публикације су доступне на адреси <https://sdg.indikatori.rs/sr-cyrl/documents/>.

Посвећеност Србије Агенди 2030: механизми, политике, процеси

Током дефинисања Циљева одрживог развоја, Република Србија је имала активну улогу на глобалном нивоу као чланица Отворене радне групе о Циљевима одрживог развоја (Open Working Group on Sustainable Development Goals) и Међувладиног комитета експерата о финансирању одрживог развоја (Intergovernmental Committee of Experts on Sustainable Development Financing). Током процеса националних консултација о Циљевима одрживог развоја, грађани Србије имали су прилику да се у периоду 2012–2014. године изјасне о развојним приоритетима и тако утичу на глобални процес формулисања циљева. Током првог циклуса консултација „Србија какву желим“ 2012–2013. године, уз циљеве истакнуте и у већини других земаља које су учествовале у процесу консултација, попут смањења сиромаштва, повећања достојне запослености, очувања животне средине, унапређења родне равноправности и других, појавили су се и национално специфични циљеви који су припадали корпусу културних аспеката развоја, укључујући неговање толеранције и солидарности, успостављање бесконфликтних друштава са владавином закона. Управо због тога што су резултати консултација у Србији указали на ове важне аспекте развоја, у другом циклусу консултација пажња је била усмерена на однос културе и развоја, а резултати су значајно допринели дефинисању ЦОР-а 16 који предвиђа промовисање мирољубивих и инклузивних друштава за одрживи развој.

Одмах након усвајања Агенде за развој до 2030. године, у септембру 2015. године, Република Србија је приступила успостављању националних механизма за спровођење Агенде. Већ крајем 2015. године Влада Републике Србије основала је Међуресорну радну групу за спровођење Агенде Уједињених нација о одрживом развоју до 2030. године, којом је председавао министар надлежан за демографију и популациону политику, а чији су чланови били високи представници 27 ресорних министарстава и других институција. Међуресорна радна група имала је за циљ да координира активности свих релевантних министарстава у вези са Агендом 2030, да прати њену имплементацију, да предлаже усвајање националне стратегије за одрживи развој са финансијским

планом који би интегрисао индивидуалне стратегије и хармонизовао настојања да се достигну циљеви одрживог развоја, да предлаже статистичко праћење циљева, да припрема периодичне извештаје о имплементацији и континуирано информише представника УН у Србији и УН систем.

Са циљем интегрисања свих 17 ЦОР-ова у националне политике, што је било опредељење Владе РС⁷, предузет је низ корака. Републички секретаријат за јавне политике спровео је анализу усклађености кровних и секторских политика са Агендом 2030, као и са реформама у оквиру процеса приступања Европској унији. На темељу те анализе спроведена је и додатна анализа усклађености националних политика са ЦОР-ом, уз подршку УН тима у Србији, током припреме мисије MAPS (Mainstreaming, Acceleration and Policy Support)⁸. У јулу 2019. године Влада Републике Србије поднела је први Добровољни национални извештај (Voluntary National Review - VNR) на састанку Политичког форума на високом нивоу, у коме су описана достигнућа у остваривању ЦОР-а са посебним фокусом на локалне заједнице и младе.

Овим анализама установљено је да постоји висока усклађеност националних политика са Агендом 2030, те да кључни стратешки документи који дефинишу правце развоја Србије на путу ка ЕУ у великој мери кореспондирају са ЦОР-ом, укључујући *Национални програм за усвајање правних тековина Европске уније (National Programme for Adoption of the Acquis – NPAА)* и *Националне приоритете за развојну помоћ (The National Priorities for Development Assistance - NAD)*. Поред ових кровних политика, анализе су показале и значајну кореспонденцију секторских политика са ЦОР-ом. У складу са Законом о планском систему, Србија треба да усвоји и интегрисану стратегију развоја, која би требало да омогући усаглашеније

7 На националном нивоу Република Србија се определила за подједнаку важност свих ЦОР-ова, док је на локалном нивоу остављено да сваки град и општина одреде своје приоритете.

8 У циљу процене фактора који омогућавају убрзање у остваривању ЦОР-а, те идентификовању подручја у којима је додатно потребно подстаћи имплементацију, током 2018. године Влада Републике Србије је организовала посету мисије MAPS, која је сачинила анализу стања имплементације.

усмеравање политика према ЦОР-у и чвршће повезивање процеса остваривања ЦОР-а са реформама у процесу придруживања ЕУ.

Поред овог механизма конституисаног у оквиру извршне власти на националном нивоу, 2017. године формирана је и Фокус група Народне скупштине Србије за развој контролних механизма и надзор имплементације ЦОР-а. Овај механизам је требало да надзире и подржава спровођење Агенде за развој.

На Самиту о Циљевима одрживог развоја (ЦОР) одржаном у Њујорку у септембру 2023. године Србија је поново потврдила своју посвећеност Агенди 2030 за одрживи развој. Делегацију је предводио први потпредседник Владе и министар спољних послова, а Србија је том приликом истакла напоре усмерене на убрзање спровођења ЦОР-а, посебно у областима енергетике, прехранбених система, дигитализације, образовања, родне равноправности и социјалне заштите. Самит је уједно био прилика за оцену напретка на половини пута ка 2030. години, а усвајање Политичке декларације означило је обновљену глобалну посвећеност и договор о убрзаним корацима ка остварењу циљева. Србија је тада формално исказала спремност да настави рад на испуњавању постављених циљева и прилагоди спровођење Агенде 2030 сопственим развојним приоритетима.

У оквиру Владе која је формирана у мају 2024. године, одговорност за надзор и координацију спровођења Агенде 2030 поверена је Међуресорној радној групи, основаној Одлуком Владе 20. децембра 2024. године. За председавајућег је именован министар науке, технолошког развоја и иновација, док је за заменика председавајућег именован државни секретар из Министарства спољних послова. Чланове радне групе чине 24 ресорна министарства, као и четири владине канцеларије и секретаријата. Међуресорна радна група покренула је процес национализације Циљева одрживог развоја – усклађивање спровођења ЦОР-а са економским, друштвеним и другим развојним условима Републике Србије, као и са стандардима Европске уније, у блиској координацији са Републичким заводом за статистику, и предузела прве кораке у припреми Другог добровољног националног извештаја.

Важан аспект имплементације Агенде 2030 представља и „локализација” Циљева одрживог развоја, односно интегрисање циљева у локалне политике. У овом процесу важну улогу има Стална конференција градова и општина (СКГО) која координира активности локалних самоуправа усмерених у овом правцу. Уз СКГО, у спровођење Агенде 2030 укључиле су се и друге организације цивилног друштва кроз различите иницијативе на националном и локалном нивоу.

Сврха и циљеви извештаја

Циљ овог извештаја је да понуди систематичне увиде у трендове остваривања ЦОР-а, да јасно идентификује области напретка, области стагнације, области у којима се региструју неконзистентни трендови, као и области у којима постоји извесно удаљавање од циљева. Праћење напретка у остваривању ЦОР-а је у складу са смерницама Агенде 2030, у којој се државе чланице подстичу да „спровode редовне и партиципативне процесе прегледа стања у вези са напретком у остваривању ЦОР-а на националном и локалном нивоу, који су национално специфични и вођени” (параграф 79).

Овај преглед треба да понуди налазе од важности за доносиоце политика како би сагледали у којим областима је потребно наставити са позитивним трендовима промена, а које се области развоја суочавају са изазовима, захтевајући додатну пажњу у смислу веће приоритизације, ефективнијих политика или већег инвестирања у развојне процесе. Преглед доноси и важне увиде за друге актере, попут цивилног друштва, академске заједнице или друге заинтересоване стране, којима су потребни подаци ове врсте како би унапредили своје деловање и допринели синергији различитих иницијатива које подстичу одрживи развој у Србији.

Структура извештаја

Извештај садржи две основне целине: у првој су приказана кључна достигнућа у остваривању ЦОР-а у периоду 2015–2025. године (већина података односи се на период 2015–2023. године), док је у другој фокус на изазовима одрживог развоја. У последњем поглављу су изложени најважнији закључци.

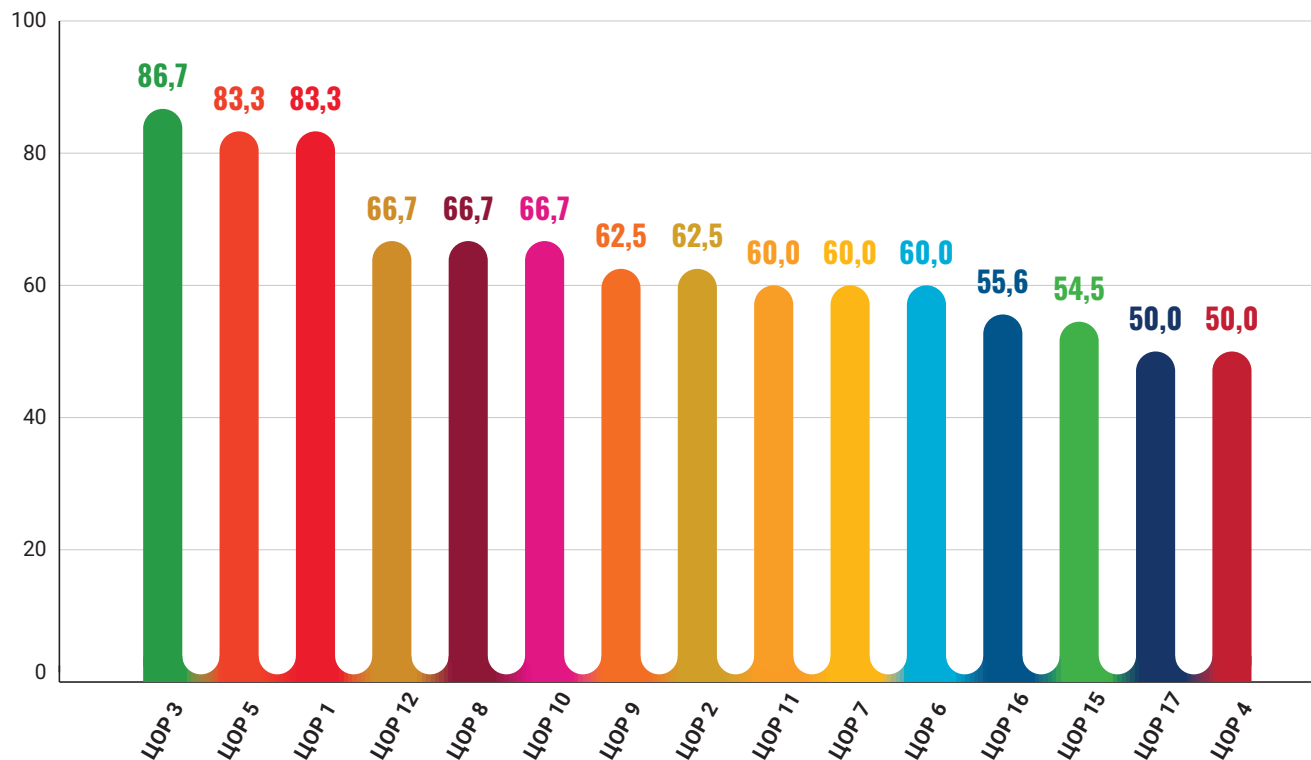
Преглед трендова промене према циљевима

Напредак је мерен на основу удела индикатора за појединачни ЦОР на којима се бележи остварени циљ или напредак према циљу у укупном броју индикатора за дати ЦОР за које је могуће мерити трендове према методологији ЕУ:

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/methodology>.

Мерење напретка према циљевима одрживог развоја показује да је највећи напредак остварен у области **здравља (ЦОР 3)**, **родне равноправности и оснаживања жена (ЦОР 5)** и **смањења сиромаштва (ЦОР 1)**. Највећи изазови у развојним процесима региструју се у областима **партнерства за одрживи развој (ЦОР 17)** и **образовања (ЦОР 4)**.

Графикон 1: Степен остварености циљева на основу удела индикатора на којима се региструје напредак или да је циљ остварен, 2015–2025. (%)

Напредак остварен у областима друштвеног и економског развоја, и очувања животне средине

Друштвени напредак

У Србији је забележен напредак у односу на бројне аспекте друштвеног развоја обухваћене Циљевима одрживог развоја.

1 СВЕТ БЕЗ СИРОМАШТВА

Смањени су сиромаштво и ризици од сиромаштва и социјалне искључености (ЦОР 1).

- Смањен је удео становништва које се налази у екстремном сиромаштву према дефиницији Светске банке.
- Смањен је удео становништва које се налази у ризику од сиромаштва, као и у ризику од сиромаштва или социјалне искључености.
- Повећан је (већ готово потпун) обухват становништва које има приступ снабдевању пијаћом водом.

2 СВЕТ БЕЗ ГЛАДИ

Смањени су сви облици неухрањености међу децом старости до пет година (ЦОР 2).

- Смањена је распрострањеност свих облика неухрањености међу децом старости до пет година у општој популацији, као и међу децом која живе у ромским насељима.
- Повећано је инвестирање у пољопривреду.

3 ДОБРО ЗДРАВЉЕ

Унапређено је стање у погледу низа здравствених аспеката, укључујући и сексуално и репродуктивно здравље жена, као и здравствена заштита трудница и породиља (ЦОР 3).

- Смањена је стопа матерналне смртности и остварен циљ дефинисан на глобалном нивоу.
- Готово све жене у Србији се порађају уз надзор обучених здравствених радника, а повећан је и удео жена које током трудноће обаве четири или више пренаталних посета лекару.
- Смањене су стопе смртности деце млађе од пет година и неонаталне смртности, а циљ је остварен у односу на вредност дефинисану на глобалном нивоу.
- Смањени су инциденција туберкулозе, превремени морталитет од непреносивих болести, попут рака, дијабетеса или хроничних респираторних и кардиоваскуларних болести, као и стопа смртности од ненамерног тровања.
- Смањена је стопа смртности услед самоубиства.
- Смањене су стопе смртности услед повреда у друмском саобраћају.
- Повећан је удео жена које користе савремене методе контрацепције, а смањена је стопа рађања међу адолесценткињама.
- Смањен је удео становништва са високим издацима за здравље.

4 КВАЛИТЕТНО
ОБРАЗОВАЊЕ

Постигнут је напредак у раном развоју деце, као и у учешћу младих и одраслих у формалном и неформалном образовању (ЦОР 4).

- Повећана је вредност индекса раног развоја детета.
- Повећан је (већ висок) обухват деце припремним предшколским програмом.
- Повећано је учешће младих и одраслих у формалном и неформалном образовању и обукама.

5 РОДНА
РАВНОПРАВНОСТ

Унапређени су поједини аспекти родне равноправности (ЦОР 5).

- Смањен је удео времена које се проводи у обављању неплаћених кућних послова и бризи о другима.
- Повећано је учешће жена у законодавним органима власти на националном и локалном нивоу, као и удео жена на руководећим положајима.
- Повећано је коришћење мобилних телефона у женској популацији.
- Увођењем родно одговорног буџетирања остварен је циљ којим се на глобалном нивоу предвиђа увођење система за праћење и распоређивање јавних расхода за родну равноправност и оснаживање жена.

10 СМАЊЕЊЕ
НЕЈЕДНАКОСТИ

Побољшани су приходи економски угроженог становништва (ЦОР 10).

- Повећане су стопе раста расположивог прихода доњих 40% становништва и укупног становништва.
- Смањен је удео становништва чији је расположиви приход нижи од 50% медијане еквивалентног прихода.
- Повећано је учешће рада у БДП-у.
- Укупни финансијски токови за развој су значајно повећани.

11 ОДРЖИВИ ГРАДОВИ
И ЗАЈЕДНИЦЕ

Усвојене су политике којима се остварују економске, социјалне и еколошке везе између урбаних и руралних области (ЦОР 11).

- Остварен је циљ према коме државе треба да усвоје урбане политике или планове регионалног развоја.

16 МИР, ПРАВДА
И СНАЖИЊЕ
ИНСТИТУЦИЈЕ

Остварен је и напредак у погледу појединих аспеката мира, безбедности и сузбијања дискриминације у друштву (ЦОР 16).

- Смањен је број жртава намерних убиства.
- Повећани су укупни примарни државни расходи као удео по оригинално одобреном буџету за све секторе осим науке, образовања и енергетике.
- Остварен је готово потпун упис у матичну књигу рођених.
- Остварен је циљ којим се предвиђа законски гарантован приступ информацијама од јавног значаја.
- Остварен је циљ којим се налаже успостављање независних националних институција за заштиту људских права у складу са Париским начелима.

Економски развој

У областима економског развоја напредак се бележи у погледу:

8 ДОСТОЈАНСТВЕН РАД И ЕКОНОМСКИ РАСТ 	Економског раста, нивоа и карактеристика запослености, укључујући пад неформалне запослености, висине зарада, као и политика за унапређивање запошљавања (ЦОР 8).
	→ Бележи се повећање стопе раста реалног БДП-а као мере економског раста. → Опада удео неформалне запослености у укупној запослености. → Повећава се просечна зарада. → Опадају стопе незапослености. → Смањује се удео младих који нису запослени нити су у процесу образовања или обуке. → Усвојена је Стратегија запошљавања којом се предвиђају и мере за запошљавање младих.
9 ИНДУСТРИЈА И НОВАЦИЈЕ И ИНФРАСТРУКТУРА 	Појединих аспеката индустријске производње и приступа савременим информационим и комуникационим технологијама (ЦОР 9).
	→ Повећан је обим путничког и теретног транспорта. → Повећан је удео малих индустријских предузећа у укупној додатној вредности прерађивачке индустрије. → Иако су емисије CO₂ из процеса сагоревања горива у укупном износу повећане, допринос прерађивачке индустрије овој емисији је смањен. → Побољшан је приступ информационим и комуникационим технологијама јер је повећан удео становништва обухваћеног 3G и 4G мобилном мрежом.
17 ПАРТНЕРСТВОМ ДО ЦИЉА 	Партнерства за одрживи развој, укључујући и унапређивање приступа информационим и комуникационим технологијама у циљу научне сарадње и иновација, као и унапређивање капацитета статистике и квалитета података.
	→ Повећан је број претплатника фиксног широкопојасног интернета, и удео појединаца који користе интернет, што је неопходно за унапређивање међународне сарадње у области науке, технологије и иновација. → Остварен је потциљ који се односи на изградњу капацитета статистике и доступност квалитетних података, као и потциљ који се односи на мерење напретка ка одрживом развоју.

Напредак у области животне средине

У домену животне средине напредак је забележен у погледу:

6
ЧИСТА ВОДА И
САНИТАРНИ УСЛОВИ

Унапређивања квалитета воде и санитације (ЦОР 6).

- Унапређен је квалитет воде и удео водних тела која имају добар статус воде повећањем отпадних вода из домаћинства и индустрије које се безбедно пречишћавају.
- Повећан је износ званичне развојне помоћи усмерене на водоснабдевање и санитацију као део владиног усклађеног плана потрошње.
- Остварен је потциљ који се односи на локалне планове управљања водоснабдевањем и санитацијом.

7
ДОСТУПНА И
ОБНОВЉИВА
ЕНЕРГИЈА

Повећања капацитета за производњу енергије из обновљивих извора (ЦОР 7 и ЦОР 12).

- Иако мерење напретка показује стагнацију у погледу удела становништва које има приступ електричној енергији, то је стога што готово читаво становништво има приступ електричној енергији.
- Повећан је удео енергије из обновљивих извора у бруто финалној потрошњи енергије.
- Смањен је енергетски интензитет.
- Повећани су капацитети за производњу енергије из обновљивих извора.

12
ОДГОВОРНА
ПОТРОШЊА И
ПРОИЗВОДЊА

Повећања рециклирања комуналног отпада (ЦОР 12).

- Повећана је стопа рециклирања комуналног отпада.
- Повећани су капацитети за производњу енергије из обновљивих извора.
- Усвојени су инструменти политика чији је циљ подршка преласку на одрживу потрошњу и производњу.

15
ЖИВОТ
НА ЗЕМЉИ

Повећања удела планинских заштићених локација, као и дефинисања оквира политика и закона којима се унапређује очување животне средине (ЦОР 15).

- Повећан је удео битних локација планинског биодиверзитета обухваћених заштићеним подручјима.
- Остварен је потциљ који се односи на законодавне, административне и политичке оквири за обезбеђивање праведне и равноправне расподеле користи од генетских ресурса, као и потциљ који се односи на интегрисање вредности екосистема и биодиверзитета у национално и локално планирање.
- Повећана су финансијска средства из свих извора ради очувања и одрживог коришћења биодиверзитета и екосистема.

Не изоставити никога из развоја

Не изоставити никога из развоја (*Leave No One Behind*) основно је начело Агенде за одрживи развој до 2030. године и њених Циљева одрживог развоја (ЦОР). Ово начело је утемељено на спознаји да се, због укрштања различитих фактора искључивања, поједине групе суочавају са вишеструким, узајамно оснажујућим факторима ускраћивања и неједнакости који доводе до тога да те групе буду изостављене из развојних процеса. Све државе су прихватиле ово начело, исказујући одлучност да у потпуности искорене сиромаштво, социјалну искљученост и дискриминацију у свим формама, те да се смање неједнакости и различити облици рањивости који искључују појединце и друштвене групе из развојних процеса и умањују њихов развојни потенцијал и благостање, али и развојни потенцијал човечанства у целини⁹.

Праћење напретка у остваривању ЦОР-ова релевантних за друштвени развој указује да су следеће групе под ризиком да буду изостављене из појединих развојних процеса:

- **Старије становништво (65+)** одликује повећање стопе ризика од сиромаштва.
 - Стопа ризика од сиромаштва повећана је међу старијим становништвом са 20,8% у 2015. години на 23,5% у 2023. години¹⁰.
 - Повећан је удео старијег становништва чији је расположиви приход нижи од 50% медијане еквивалентног прихода са 13,4% у 2015. на 15,6% у 2023. години.
 - Такође, старије становништво није искусило позитивне трендове смањења удела времена које се проводи у неплаћеним кућним пословима и бризи о другима. Напротив, међу старијима (65+) удео времена проведеног у овим пословима повећан је са 14,9% у 2015. години на 16,6% у 2021. Ово повећање се нарочито региструје међу старијим становништвом које живи на селу (са 14,4% на 18,1%)¹¹.
- **Поједине групе деце старости до пет година** показују супротне тенденције у односу на општу популацију деце у погледу ухрањености. Тако се код мушке деце у општој популацији у 2019. у односу на 2014. годину региструје повећање удела деце која заостају у расту, међу децом из богатијих слојева региструје се благо повећање удела гојазне деце, а међу најсиромашнијом децом се региструје повећање удела мршаве деце која заостају у тежини у односу на висину¹².

⁹ <https://unsdg.un.org/2030-agenda/universal-values/leave-no-one-behind>

¹⁰ Извор: РЗС, Анкета о приходима и условима живота (SILC).

¹¹ Извор: РЗС, Истраживање о коришћењу времена.

¹² Извор: РЗС и UNICEF, Истраживање вишеструких показатеља (MICS).

- **Становништво које живи у сеоским („осталим“) насељима** није искусило позитивне трендове скраћивања времена које се проводи у неплаћеним кућним пословима и бризи о другима. Међу сеоским становништвом удео времена проведеног у овим пословима остао је исти у оба посматрана периода (2015. и 2021), на нивоу од 14,9%.
- **Жене запослене у пољопривреди.** Док се у укупној запослености у Србији као и у запослености у сектору пољопривреде и непољопривредној запослености бележи пад удела неформалне запослености (потциљ 8.3), међу женама запосленим у пољопривреди нису забележени ови позитивни трендови. Изразито је високо учешће неформалне запослености међу женама запосленим у пољопривреди, у 2015. години оно је износило 83,4%, а у 2023. години 83,5%. То је знатно више него међу мушкарцима запосленим у пољопривреди код којих је удео неформалне запослености у 2015. години износио 47,8%, а у 2023. години 30,8%.
- **Деца из сеоских насеља.** За разлику од деце из градских насеља код којих се региструје повећање обухвата имунизацијом против дифтерије, тетануса и великог кашља (DTP), међу децом из сеоских насеља региструје се стагнација у погледу тог обухвата. У 2014. години проценат обухваћене деце из сеоских насеља био је 89,3%, док је у 2019. години тај обухват био 89,0%¹³.

13 Извор: РЗС и UNICEF, Истраживање вишеструких показатеља (MICS).

Изазови одрживог развоја 2015–2025.

Изазови у области друштвеног напретка

Најважнији изазови у области друштвеног развоја забележени су у погледу:

1 СВЕТ БЕЗ СИРОМАШТВА

Мобилисања ресурса за социјалне услуге попут образовања, здравства и социјалне заштите (ЦОР 1).

- Смањени су државни расходи за основне социјалне услуге. Тренд се дугује смањењу расхода за социјалну заштиту, док су расходи за образовање и здравствену заштиту повећани.

2 СВЕТ БЕЗ ГЛАДИ

Несигурности хране одраслог становништва и очувања генетске разноликости биљака и узгајаних домаћих животиња (ЦОР 2).

- Стагнира преваленција недовољне исхране међу становништвом.
- Повећан је удео одрасле популације која се суочава са умереном или озбиљном несигурности хране.
- Противречне тенденције присутне су у погледу одржавања генетске разноликости биљака и узгајаних домаћих животиња, односно њихових сродних дивљих врста, јер се у области конзервације генетских ресурса за храну и пољопривреду бележи стагнација, а позитивни трендови у области локалних раса означених као расе у нестајању.

3 ДОБРО ЗДРАВЉЕ

Недовољне густине и дистрибуције појединих профила здравствених радника (ЦОР 3).

- Противречни трендови забележени су у погледу имунизације деце, при чему се позитивни трендови региструју у погледу имунизације против дифтерије, тетануса и великог кашља (DTP), а негативни у погледу имунизације против малих богиња.
- Противречни трендови се региструју у погледу густине и дистрибуције здравствених радника, при чему се позитивни трендови региструју у односу на лекаре, медицинске сестре и бабице, а негативни у односу на стоматологе и фармацеуте.

4 КВАЛИТЕТНО ОБРАЗОВАЊЕ

Образовних достигнућа деце и младих, неконзистентних тенденција у погледу језичке и нумеричке писмености, као и развоја различитих дигиталних вештина становништва (ЦОР 4).

- Негативан тренд забележен је у погледу удела деце која на крају првог циклуса основног образовања (1-4. разреда) постижу најмање минималан ниво достигнућа у читању и математици.
- Противречне тенденције присутне су у погледу броја младих и одраслих који имају одговарајуће вештине за запошљавање, праћено преко различитих дигиталних вештина.

5 РОДНА
РАВНОПРАВНОСТ

Негативних тенденција у облику повећања раног уласка у брак популације из ромских насеља (ЦОР 5).

- Удаљавање од циља је забележено у погледу ступања у брак популације из ромских насеља пре навршене 15. године, као и пре навршене 18. године живота.

10 СМАЊЕЊЕ
НЕЈЕДНАКОСТИ

Стагнације и неконзистентних трендова у погледу смањења неједнакости (ЦОР 10).

- Удео тарифних линија које се примењују на увоз из најмање развијених земаља и земаља у развоју са нултим царинама је у опадању.

11 ОДРЖИВИ ГРАДОВИ
И ЗАЈЕДНИЦЕ

Стагнације у сузбијању неусловних насеља, као и противречних тенденција у области смањења негативног утицаја градова на животну средину (ЦОР 11).

- Удео градског становништва које живи у неусловним насељима стагнира.
- Противречне тенденције су забележене у погледу утицаја градова на животну средину.

16 МИР, ПРАВДА
И СНАЖНЕ
ИНСТИТУЦИЈЕ

Негативних тенденција у примени насилних метода дисциплиновања деце, као и у облику повећања броја жртава трговине људима и неосуђених притвореника у оквиру затворске популације, те смањења заплена незаконитог оружја (ЦОР 16).

- Повећан је удео деце која су искусила насилне методе дисциплиновања.
- Повећан је број жртава трговине људима.
- Смањена је количина одузетог ватреног оружја на основу члана 348 Кривичног закона.

Изазови у области економског развоја

У области економског развоја најважнији изазови забележени су у погледу:

8
 ДОСТОЈАНСТВЕН
 РАД И ЕКОНОМСКИ
 РАСТ

Повећања потрошње ресурса и њиховог мање продуктивног коришћења, као и мање доступности комерцијалних банака уз истовремено већу доступност банкомата (ЦОР 8).

- Удаљавање од циља се бележи у погледу домаће потрошње материјала и продуктивности ресурса.
- Противречне тенденције бележе се у погледу јачања капацитета домаћих финансијских институција испољених кроз смањење доступности филијала комерцијалних банака, уз повећање доступности банкомата.

9
 ИНДУСТРИЈА
 ИНОВАЦИЈЕ И
 ИНФРАСТРУКТУРА

Противречних тенденција у индустријском развоју због смањења бруто додате вредности прерађивачке индустрије, али повећане запослености у индустријском сектору, као и неуједначених улагања у истраживање и развој између различитих сектора (ЦОР 9).

- Противречне тенденције у погледу промовисања инклузивне и одрживе индустријализације региструју се због смањења бруто додате вредности прерађивачке индустрије у БДП-у, уз истовремено повећање запослености у производњи.
- Противречне тенденције у погледу улагања у истраживање и развој бележе се јер се повећање улагања региструје у односу на пословни сектор, сектор државе, а смањење у односу на сектор високог образовања, уз истовремено повећање броја истраживача.

17
 ПАРТНЕРСТВОМ
 ДО ЦИЉА

Противречних тенденција у погледу мобилизације домаћих ресурса, негативних тенденција у погледу отплате дуга и противречних тенденција испољених кроз годишњи раст БДП-а праћен падом извоза роба и услуга (ЦОР 17).

- Противречни трендови се региструју у погледу мобилизације домаћих ресурса јер се укупни државни приходи као удео у БДП-у смањују, док се повећава удео националног буџета који се финансира из домаћих пореза.
- Противречне тенденције се региструју и у погледу мобилисања додатних финансијских средстава из вишеструких извора, јер расту стране директне инвестиције, а опадају дознаке из иностранства.
- Отплата дуга као удео у извозу робе и услуга опада.
- Противречности су присутне и у макроекономским аспектима услед раста БДП-а, уз опадање извоза роба и услуга.

Изазови у области животне средине

Најважнији изазови у односу на напредак у области животне средине су следећи:

6 ЧИСТА ВОДА И САНИТАРНИ УСЛОВИ 	Стагнира удео становништва које користи безбедну пијаћу воду, а смањује се удео становништва које користи безбедне услуге санитације, водни ресурси се више експлоатишу, мада се ефикасније користе, док су противречне тенденције у области интегралног управљања водним ресурсима (ЦОР 6).
→ Стагнира удео становништва које има приступ безбедној пијаћој води, посебно у сеоским насељима. → Опада удео становништва које користи услуге санитације којима се безбедно управља, али је готово у потпуности становништво покривено хигијенским условима који налажу постојање места за прање руку сапуном и водом у кругу домаћинства. → Повећава се ниво експлоатације вода, мада се ефикасније користе. → Противречне су тенденције у погледу интегралног управљања водним ресурсима.	
12 ОДГОВОРНА ПОТРОШЊА И ПРОИЗВОДЊА 	Повећава се произведени опасни отпад (ЦОР 12).
→ Негативни трендови се бележе у погледу експлоатације и продуктивности ресурса. → Повећава се произведени опасни отпад.	
13 АКЦИЈА ЗА КЛИМУ 	Стагнира емисија гасова са ефектом стаклене баште (ЦОР 13).
→ Стагнирају укупне емисије гасова са ефектом стаклене баште.	
15 ЖИВОТ НА ЗЕМЉИ 	Противречне тенденције су присутне у погледу осигурања, очувања и обнове копнених и слатководних екосистема, а негативне у погледу одрживог управљања шумама, као и у погледу борбе против дезертификације, криволова и трговине заштићеним животињама (ЦОР 15).
→ Површина под шумама стагнира, али се повећава удео слатководних подручја и важних терестријалних подручја унутар заштићених подручја. → Надземни фонд биомасе у шуми и удео шумске површине унутар заштићених подручја стагнирају, док се шумско подручје у оквиру независно верификоване шеме сертификације за газдовање шумама и проценат шумске површине према дугорочном плану газдовања шумама смањују. → Удео деградираног земљишта се повећава. → Повећава се удео дивљих врста, биљних и животињских, којима се тргује, а које потичу из криволова или незаконите трговине.	

Изазови у праћењу напретка

Недостатак података и дезагрегација

Многи индикатори ЦОР-а захтевају ажурне, свеобухватне и дезагрегиране податке (по полу, старости, образовању и друго).

И даље као велики изазов у раду на индикаторима ЦОР-а пред земљама стоји чињеница да је обезбеђивање података кроз спровођење анкетних истраживања методолошки дугорочан и релативно економски захтеван процес. Важно је и да та истраживања буду упоредива на међународном нивоу, чиме се обезбеђују висококвалитетни подаци које је могуће дезагрегирати и приказати у планираним категоријама. Недостатак таквих података отежава идентификацију угрожених група и ефикасно планирање интервенција.

Недостатак институционалне координације

Институционална координација чини јако важан елемент у обезбеђивању поузданих и одрживих показатеља. Успешно праћење напретка захтева блиску сарадњу између различитих институција (министарстава, агенција, али и локалних власти). Често недостају јасни механизми координације, што доводи до дуплирања активности или до празнина у извештавању.

Ниска свест о Циљевима одрживог развоја

Мала информисаност грађана и доносилаца одлука о Циљевима одрживог развоја смањује њихову мотивацију да активно доприносе праћењу и спровођењу ових циљева.

Праћење и извештавање

Док се неки индикатори редовно прате, други су запостављени, често због ограничених ресурса или техничке неподобности система. Недостаје стандардизован и транспарентан оквир за извештавање на националном и локалном нивоу.

Закључак

Напредак

У протеклој деценији Србија је остварила видљив напредак у више области друштвеног и економског развоја, као и у домену заштите животне средине. Најзначајнији резултати постигнути су у области здравља, родне равноправности, смањења сиромаштва и унапређења услова живота угрожених група. Побољшани су показатељи у вези са сексуалним и репродуктивним здрављем жена, заштитом мајки и деце, као и стопама смртности од различитих обољења и повреда. Растућа употреба савремених метода контрацепције и смањење стопе рађања међу адолесценткињама сведоче о унапређењу репродуктивних права.

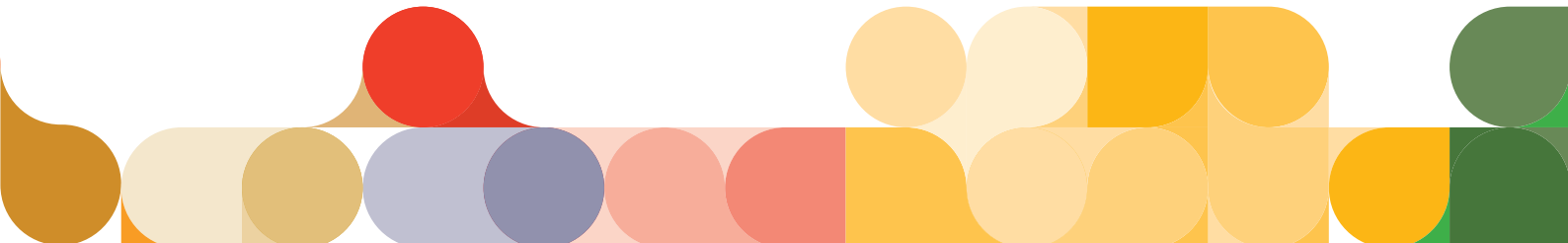
У економској сфери, Србија бележи пораст реалног БДП-а, пад незапослености, смањење учешћа неформалне запослености, повећање просечних зарада и усвајање нових стратегија за запошљавање, нарочито младих. Значајан је и пораст инвестиција у индустријску производњу и ширење приступа ИКТ технологијама, што подстиче трансформацију тржишта рада и развој нових капацитета.

Када је реч о заштити животне средине, постигнут је напредак у побољшању квалитета воде, повећани су капацитети за производњу енергије из обновљивих извора, повећан је и степен рециклирања отпада као и проценат заштићених природних подручја. Усвојени су и релевантни политички и законски оквири за очување биодиверзитета и одрживо коришћење природних ресурса.

Изазови

Упркос позитивним трендовима, Србија се и даље суочава са значајним развојним изазовима. У области друштвеног развоја, недовољна улагања у социјалне услуге, попут образовања и социјалне заштите, ограничена доступност одређених здравствених радника, недоследни трендови у писмености и дигиталним вештинама као и повећање учесталости раног уласка у брак популације из ромских насеља представљају озбиљне препреке. Такође, забрињавају негативни трендови у борби против трговине људима, насиља над децом и неједнакости у приступу здравственим и образовним услугама.

Економски изазови укључују повећану потрошњу и смањену продуктивност ресурса, смањење бруто додате вредности у прерађивачкој индустрији упркос порасту запослености у том сектору, неуједначене инвестиције у истраживање и развој, као и проблематичне тенденције у мобилизацији домаћих финансијских извора. Истовремено, постоји раст страних инвестиција, али и пад дознака из иностранства и извоза роба и услуга, што указује на структурне дисбалансе.

У области животне средине изазови се огледају у стагнацији приступа безбедној пијаћој води, посебно у руралним подручјима, као и у смањењу приступа безбедним услугама санитације. Повећана је производња опасног отпада, док емисије гасова са ефектом стаклене баште не показују значајан пад. У домену заштите копнених и водених екосистема уочене су негативне тенденције у борби против дезертификације, криволова и незаконите трговине дивљим врстама.

Групе под ризиком да буду изостављене из развоја

Упркос залагању да се нико не изостави из развоја, више група становништва и даље се налази у ризику од маргинализације. Старије становништво бележи раст сиромаштва и непропорционално велико оптерећење неплаћеним радом, посебно у руралним срединама. Жене запослене у пољопривреди и даље су високоизложене неформалном раду, без значајнијих побољшања у последњој деценији. Деца из сеоских насеља показују ниже стопе имунизације, док њихов развој и приступ образовању остају у заостатку. Становници руралних средина у целини нису доживели побољшање у расподели неплаћеног рада. Посебну забринутост изазивају и негативни трендови у погледу учешћа деце у насиљу и пораста броја жртава трговине људима.

Изазови у праћењу напретка

Доступност квалитетних и дезагрегираних података, по различитим основама као што су пол, узраст, образовање и место становања, представља изазов за праћење остваривања ЦОР-а. Анкетна истраживања су методолошки сложена и финансијски захтевна, што додатно ограничава правовремену доступност података.

Недостаје институционална координација међу надлежним телима. Поред тога, свест грађана и доносилаца одлука о значају Циљева одрживог развоја остаје ниска, што умањује њихову спремност да активно допринесу реализацији Агенде 2030.

